

УДК 338.48-056.26

С. М. Журавльова,

к. е. н., доцент, викладач циклової комісії туризму, інформаційних технологій та іноземної мови, заступник директора з навчальної роботи та перспектив розвитку, Запорізький гуманітарний коледж Національного університету "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4493-5775>

Т. С. Кукліна,

к. е. н., доцент, доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу, Національний університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1637-3509>

С. М. Цвілій,

к. е. н., доцент доцент кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу, Національний університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1720-6238>

М. В. Белікова,

к. і. н., доцент, доцент кафедри підприємництва, менеджменту і туризму, Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2587-4295>

А. П. Безхлібна,

д. е. н., доцент, професор, кафедри туристичного, готельного та ресторанного бізнесу, Національний університет "Запорізька політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1027-7452>

DOI: 10.32702/2306-6792.2026.6.71

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ТА ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБІВ РОЗМІЩЕННЯ ДЛЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБСЛУГОВУВАННЯ ГОСТЕЙ З ОБМЕЖЕНИМИ ФІЗИЧНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

S. Zhuravlova,

PhD in Economics, Teacher of the Cyclical Commission of Tourism, Information Technologies and Foreign Language, Deputy Director for Academic Work and Development Prospects, Zaporizhzhia Humanitarian College, National University "Zaporizhzhia Polytechnic"

T. Kuklina,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business, National University "Zaporizhzhian Polytechnic"

S. Tsviliy,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business, National University "Zaporizhzhian Polytechnic"

M. Byelikova,

PhD in Historical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Entrepreneurship, Management and Tourism, Zaporizhzhia Institute of Economics and Information Technologies

A. Bezkhlibna,

Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Tourism, Hotel and Restaurant Business, National University "Zaporizhzhian Polytechnic"

ANALYSIS OF MODERN UKRAINIAN AND FOREIGN EXPERIENCE IN THE ACTIVITIES OF ACCOMMODATION FACILITIES FOR THE ORGANIZATION OF SERVICES FOR GUESTS WITH DISABILITIES

У статті розглянуто актуальну проблему дослідження яка полягає у необхідності комплексного аналізу сучасного українського та зарубіжного досвіду діяльності засобів розміщення щодо організації обслуговування гостей з обмеженими фізичними можливостями, виявленні ефективних практик, визначенні існуючих бар'єрів та розробленні рекомендацій щодо їх подолання. Особливої актуальності це питання набуває в умовах післявоєнного відновлення України, коли зростає кількість осіб, які потребують спеціально адаптованого середовища та доступної туристичної інфраструктури.

Проаналізовано підходи до трактування понять "безбар'єрний туризм", "доступний туризм", "інклюзивний туризм", а також визначено їх місце в системі сучасної туристичної індустрії. На основі проведеного аналізу визначено основні тенденції, проблемні аспекти та перспективні напрями розвитку інклюзивного готельного середовища.

Метою дослідження є практичний досвід впровадження інклюзивних сервісів у зарубіжних підприємствах сфери туризму та визначенні проблемних аспектів забезпечення доступності в українських засобах розміщення.

The article provides a comprehensive analysis of the theoretical and practical aspects of the formation of an accessible environment and the development of barrier-free tourism in Ukraine and abroad. The essence of the concept of "accessible environment" as a social phenomenon aimed at ensuring safe and comfortable living conditions not only for people with disabilities, but also for other low-mobility population groups is revealed. Scientific approaches to the interpretation of the categories "accessible", "inclusive", "barrier-free" and "adaptive tourism" are summarized, their common and distinctive features are identified. It is proven that accessible tourism is an important tool for social integration, physical rehabilitation and psychological support for people with disabilities. The international experience of the development of inclusive tourism is analyzed, in particular the practices of European countries, Great Britain, the USA and other states, where national accessibility standards, specialized tourist products and digital platforms for travel planning have been implemented. Special attention is paid to models of organizing accompanied travel and socially oriented pricing.

Based on statistical data from the State Agency for Tourism Development of Ukraine, an assessment of the level of physical accessibility of accommodation facilities was carried out. The fragmented nature of the implementation of barrier-free elements, the insufficient level of technical equipment of facilities and the lack of a comprehensive approach to creating a universal environment were revealed. Key problems were identified and prospects for the development of inclusive service in the hotel sector of Ukraine were outlined, in particular, improving the regulatory framework, modernization of material and technical infrastructure, development of digital accessibility and personnel training.

Ключові слова: безбар'єрний туризм, інклюзивність, засоби розміщення, доступне середовище, готельне господарство, особи з обмеженими можливостями.

Key words: barrier-free tourism, inclusivity, accommodation facilities, accessible environment, hotel industry, people with disabilities.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ ТА ЇЇ АКТУАЛЬНІСТЬ

Останнім часом дедалі більшого значення набуває такий напрямок як безбар'єрний туризм або туризм для людей з обмеженими можливостями здоров'я. Більшість цих людей хочуть і можуть подорожувати, проте не в усіх країнах і містах достатньо адаптоване середовище для комфортного перебування. Зокрема це стосується засобів розміщення.

Залежно від країни та її рівня соціально-економічного розвитку відрізняється і рівень розвитку доступного середовища для людей з обмеженими фізичними можливостями. До даного сегменту споживачів індустрії туризму та гостинності необхідно поставитися як до значущої цільової аудиторії, і оцінювати їх не лише через призму благодійності та гуманності, а насамперед серйозного бізнесу.

Сучасний розвиток індустрії гостинності відбувається в умовах посилення вимог до інклюзивності, соціальної відповідальності та забезпечення рівного доступу до послуг для всіх категорій споживачів. Однією з актуальних проблем функціонування засобів розміщення є організація якісного, безпечного та комфортного обслуговування гостей з обмеженими фізичними можливостями. Зростання кількості осіб з інвалідністю, ветеранів війни, людей похилого віку, а також підвищення стан-

дартів прав людини актуалізують необхідність адаптації готельної інфраструктури та сервісних процесів відповідно до принципів універсального дизайну та безбар'єрності.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Серед останніх досліджень на тему проблеми формування безбар'єрного простору та особливості застосування інклюзивних підходів в сфері гостинності, зокрема, готельних підприємств, займалися такі вітчизняні автори як А. Моца, Р. Корінець, К. Горюнова [1]. С. Тищенко, Т. Чернишова, А. Осіпчук [2] дослідили суть й призначення туризму як засіб соціально-психологічної підтримки людей з особливими потребами, а також розробили типологію адаптованих турів для даної категорії туристів. О. Сазонець, А. Гессен, О. Ханіна [3] досліджували питання безбар'єрного проектування як елементу екологічного підходу до формування архітектурного середовища. Н. Влащенко [4] розглянула особливості розвитку інфраструктури для потреб інклюзивного туризму, а також розробила рекомендації щодо його активізації.

У світовій науковій спільноті сформовано комплексний підхід до інклюзивного туризму, що поєднує технічні, сервісні, соціальні та економічні аспекти. В Україні ця проблема також поступо-

во набуває наукової уваги, але потребує подальшого системного дослідження з урахуванням світових практик та національних особливостей.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є комплексний аналіз сучасного українського та зарубіжного досвіду діяльності засобів розміщення щодо організації обслуговування гостей з обмеженими фізичними можливостями, а також визначення ефективних практик, проблемних аспектів і перспективних напрямів удосконалення інклюзивного готельного середовища та розроблення рекомендацій щодо підвищення рівня доступності й якості сервісу в засобах розміщення з урахуванням міжнародних стандартів і національних особливостей розвитку туристичної галузі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поняття "доступне середовище" розглядається як суспільне явище, що передбачає формування безпечних і зручних умов для осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Ініціаторами впровадження принципів доступності можуть виступати органи державної влади, громадські організації, а також окремі активні громадяни, зацікавлені у створенні інклюзивного простору.

Водночас доступне середовище орієнтоване не лише на людей з інвалідністю, як це часто сприймається, а й на ширше коло осіб із тимчасово або постійно обмеженою мобільністю. До них належать вагітні жінки, батьки з дитячими візками, особи похилого віку, люди з тимчасовими травмами, а також велосипедисти. Фактично більшість людей упродовж життя опиняються в ситуаціях, пов'язаних із зниженням мобільності. Отже, забезпечення доступності є загальносуспільною потребою, що стосується кожного [5].

Понад два десятиліття тривають наукові дискусії щодо визначення поняття "туризм для осіб з обмеженими можливостями", однак універсального й усталеного тлумачення досі не вироблено. У міжнародній практиці цей напрям позначається різними термінами: "Accessible Tourism" (доступний туризм), "Tourism for All" (туризм для всіх), "Universal Tourism" (універсальний туризм), "Barrier-free Tourism" (безбар'єрний туризм). В українському науковому та практичному середовищі також відсутня єдина термінологічна позиція: поряд із поняттям "безбар'єрний туризм" використовуються такі визначення, як "доступний", "інклюзивний", "адаптивний", "реабілітаційний туризм", "пара-туризм", "корекційно-освітній туризм", а також спеціалізовані напрями — зокрема туризм для осіб із порушеннями слуху чи зору [6].

Доступний туризм для осіб з обмеженими можливостями здоров'я слід розглядати не лише як форму відпочинку чи спосіб оздоровлення, а як важливий інструмент реабілітації та соціальної інтеграції. Дослідники наголошують, що, по-перше, подорожі стимулюють рухову активність, сприяють підтриманню фізичної форми та загального стану здоров'я. По-друге, туристична діяльність створює простір для повноцінної комунікації, зменшує відчуття ізольованості та соціальної неповноцінності, сприяє включенню осіб похилого віку й людей з інвалідністю в активне суспільне життя. По-третє, перебування у сприятливих кліматичних умовах і природному середовищі позитивно впливає на психоемоційний стан, допомагає відновити внутрішні ресурси та психологічну рівновагу.

Ураховуючи особливості визначення, зазначені терміни мають різні значення та не завжди можна їх вважати тотожними [7].

Розглядаючи проблему доступності середовища, необхідно враховувати не лише бар'єри у

Таблиця 1. Дефініції поняття "безбар'єрний туризм"

Автор/Джерело	Зміст визначення
Т. Марусей [8]	«Безбар'єрний туризм» – це підхід до організації подорожей і туристичних послуг, який враховує потреби всіх людей, незалежно від їхніх фізичних або ментальних можливостей.
Скотт Райн [5]	«Безбар'єрний туризм» – це насамперед соціальна інтеграція людей з обмеженими можливостями у сучасне суспільство
Саймон Дарсі [10]	«Доступний туризм» – це процес надання інвалідам та літнім людям можливості самостійно, справедливо і гідно функціонувати шляхом надання універсальних туристичних продуктів, послуг та навколишнього середовища
Ю. Барський [12]	Інклюзивний туризм (від фр. «inclusif» – що включає, лат. «include» – роблю висновок, включаю) – це напрямок розвитку туризму, спрямований на забезпечення доступності для всіх категорій населення. Він передбачає адаптацію туристичної інфраструктури та об'єктів для задоволення потреб усіх людей, включаючи осіб з інвалідністю, людей похилого віку, їхніх опікунів і родичів, людей з тимчасовими обмеженими можливостями, а також сімей з маленькими дітьми
О. Топалова [11]	«Адаптивний туризм» – це відносно новий вид туристичної діяльності, розрахований на людей з обмеженими фізичними можливостями, який є видом адаптивної рухової рекреації та сприяє фізичній реабілітації, оздоровленню та соціальній інтеграції особливої соціальної категорії населення

Джерело: сформовано на основі [5; 8; 10; 11; 12].

фізичному пересуванні, а й обмеження в доступі до медичних послуг, професійної освіти, культурного життя, соціального захисту, зайнятості, спорту, фізичної культури, інформації та засобів зв'язку. Важливим аспектом є й подолання соціально-психологічних бар'єрів, що формуються через стереотипне ставлення до людей з інвалідністю — від надмірної жалості до зневажливого чи упередженого ставлення. Ефективна соціалізація осіб з обмеженими можливостями здоров'я сприяє руйнуванню таких стереотипів і формуванню адекватного, толерантного сприйняття в суспільстві, що має принципове значення насамперед для самих цих людей.

Доступний туризм належить до відносно нових напрямів розвитку сучасної туристичної індустрії. Попри актуальність, він і досі залишається недостатньо дослідженим у науковому середовищі, а системне вивчення його теоретичних і практичних аспектів активізувалося лише в останні роки [6].

У деяких країнах, таких як Європа, Ізраїль, США, Нова Зеландія, Аргентина та Бразилія були створені особливі портали для людей з обмеженими можливостями, щоб полегшити їхнє пересування та дати можливість самостійно розпланувати тур. Одночасно із загальноєвропейським порталом про доступний туризм (<https://accessibleurope.com/>), багато країн створили свої сайти про доступність туристичних об'єктів їх країни: Великобританія (disabledgo.com та accessibleplaces.co.uk), Італія (accessibleitaly.com), Франція (accessiblefrance.com та accessibleparis.org) Ізраїль (israel4all.com) і т.д. Найбільших успіхів досягла Великобританія у розробці доступного середовища та просуванні безбар'єрного туризму серед своїх громадян. Національні стандарти доступності об'єктів туристичної індустрії, які розробили британські вчені, вважаються одними з найкращих у світі. Внаслідок впровадження цих стандартів понад 2,5 млн громадян з обмеженими можливостями здоров'я тепер щорічно подорожують Сполученим Королівством.

У міжнародній практиці доступного туризму застосовуються кілька форм розвитку та побудови туристичного продукту:

1. Самостійна подорож осіб з обмеженими можливостями.
2. Залучаючи супроводжуючих як членів сім'ї, опікунів, друзів тощо.
3. Супровід волонтерами та спонсорування оплачуваних супроводжуючих благодійними організаціями.
4. Подорожі з людьми, які залучаються як супровідний для туриста з обмеженими можливостями за рахунок набагато нижчих цін. Аналіз

практичного досвіду показав, що більшою мірою це студенти або молоді люди 19-24 років, які не мають великих фінансових можливостей [8].

У загальносвітовій практиці, найпоширенішим є варіант із супроводом членів сім'ї. Однак, все частіше зустрічаються подорожі групами, які поділені на пари, де один із туристів супроводжує іншого, який має будь-яку форму обмежених можливостей, і за це купує туристичну подорож за вкрай низькою ціною. Можна навести в приклад британського туристичного оператора *Traveleyes*, який спеціалізується на відпочинку людей з обмеженими можливостями по зору, і приваблює не тільки туристів, які слабозорі, але і тих, хто фактично буде їх супроводжувачами.

Так, наприклад, ціна на 6-ти денну поїздку до Риму буде коштувати людині з обмеженими можливостями £899, а для її супроводжувачого £499, тобто. ціна для другого туриста майже наполовину менша.

Такий підхід дає змогу суттєво зменшити витрати на подорожі для родин, у складі яких є особи з інвалідністю, оскільки оплата туру за спеціальною схемою є значно вигіднішою, ніж придбання двох повноцінних путівок. Окрім цього, подібний формат є привабливим і для студентської молоді, яка зазвичай обирає більш економні варіанти відпочинку [10].

Водночас реалізація такої моделі має певні труднощі. Насамперед вона передбачає участь двох осіб. Перша — це супроводжуючий, який бере на себе відповідальність за безпеку та підтримку людини з інвалідністю під час поїздки. Друга — безпосередньо особа, яку супроводжують, і яка покриває власні витрати, а також різницю у вартості або частину суми, пов'язану зі знижкою для супроводжувачого. Разом із тим, за умов належної організації, така схема відкриває широкі можливості для подорожей, включно з активними та навіть екстремальними видами туризму.

За результатами аналітичного дослідження D. Buhalis більше 7% світового туристичного потоку становлять люди з обмеженими можливостями здоров'я, тому напрямок доступного туризму має високий рівень розвитку в західних країнах. У Європі приблизно 11% усіх туристів, це близько 50 млн осіб, мають відхилення по здоров'ю, а у Великобританії ця цифра сягає 37%, у Німеччині 53%, і це при тому, що люди з обмеженими фізичними можливостями ведуть менш активний спосіб життя, ніж звичайні громадяни [6].

Відповідно до статистичних даних, представники цього сегмента туристів переважно надають перевагу подорожам у супроводі друзів або членів родини. У країнах Західної Європи роз-

роблення туристичних маршрутів із урахуванням потреб осіб з інвалідністю, а також проектування універсально доступних будівель і просторів уже стало усталеною практикою.

У багатьох європейських державах впроваджуються спеціалізовані програми для людей з обмеженими фізичними можливостями, адаптується інфраструктура курортів і туристичних дестинацій, а туристичні компанії активно розширюють спектр своїх послуг. Зокрема, вони пропонують спеціально розроблені тури, орієнтовані на потреби цієї категорії мандрівників. За оцінками експертів, серед європейських країн особливо вирізняється Велика Британія, яка демонструє високий рівень розвитку інклюзивного туризму.

У державах із розвиненою туристичною індустрією значного поширення набуло поняття сімейного дозвілля, зокрема в роботі з особами з інвалідністю, малозабезпеченими верствами населення, групами соціального ризику та дітьми. Вагому роль в організації змістовного відпочинку відіграють культурні установи — музеї, театри, бібліотеки. Для людей із порушеннями зору чи слуху впроваджуються спеціальні сервіси: екскурсії жестовою мовою, аудіогіди та записані екскурсійні матеріали, світлова сигналізація, допуск собак-поводирів до музеїв та інших закладів культури, а також організація тематичних заходів і комунікативних зустрічей (святкові події, дитячі програми, вечори спілкування тощо).

У ряді країн регулярно проводяться різні заходи та події, спрямовані на надання допомоги людям з обмеженими можливостями здоров'я. Зарубіжні країни (наприклад, Німеччина, Франція, Фінляндія, США та ін) роблять багато для життєдіяльності людей з обмеженими можливостями та для розвитку соціального туризму цього прошарку населення.

Сфери соціального забезпечення людей з обмеженими можливостями здоров'я Великобританії представляє такі спостереження: для забезпечення людей з обмеженими можливостями здоров'я рівними правами та можливостями організовують спеціально спроектовану інфраструктуру, видаються кошти з бюджету країни на розвиток не тільки туризму для людей з обмеженими можливостями здоров'я, а й на створення комфортних умов їхньої життєдіяльності. Автор цієї роботи також говорить про те, що допомогу по інвалідності щорічно виплачують на суму близько 19 млрд. фунтів стерлінгів, а це близько 1,11 трлн Гривень [11].

Людям з обмеженими фізичними можливостями у Великій Британії надають знижки на ліки, відвідування стоматолога, на покупку інвалідних візків, слухових апаратів, а в крайньому

випадку і зовсім безкоштовним доглядом. Безкоштовно надаються й автостоянки у місті для громадян з обмеженими можливостями. За своє житло людина з обмеженими можливостями здоров'я оплачує зі своєї пенсії, яка вноситься в рахунок її утримання, решту суми оплачує бюджет місцевого муніципалітету. Законодавство щодо осіб з обмеженими можливостями здоров'я настільки вдосконалено, що близько 19% усіх зайнятих британців мають інвалідність.

Залежно від країни та її рівня соціально-економічного розвитку відрізняється і рівень розвитку доступного середовища для людей з обмеженими фізичними можливостями. Вивчивши зарубіжний досвід, можна назвати найрозвиненіші країни з погляду доступності туризму. Чехія, Німеччина та Іспанія займають лідируючі позиції, всі елементи туристичної інфраструктури у цих країнах адаптовані майже на 95%. Там розвинений культурно-пізнавальний, лікувально-оздоровчий, гірськолижний, скутерний та інтелектуальний туризм, дотичні стежки у світ, а також там організовують міжнародні фестивалі для людей з обмеженими можливостями здоров'я. Далі йдуть Ізраїль (85%), Франція (85%), Великобританія (85%) та США (80%). Там також розвинений культурно-пізнавальний, пляжний, релігійний, лікувально-оздоровчий, гірськолижний, скутерний та інтелектуальний туризм. На третьому місці Австралія (75%) та Фінляндія (70%). Види туризму: культурно-пізнавальний, екологічний, пляжний, вітрильний, дайвінг. Угорщина та Греція адаптовані майже на 65%. Переважає культурно-пізнавальний для незрячих, пляжний та лікувально-оздоровчий туризм [8].

В Україні формується та активно розвивається інклюзивний соціально-реабілітаційний туризм, який передбачає комплекс заходів, спрямованих на створення умов для відновлення й гармонійного розвитку осіб з інвалідністю. Його метою є підтримка фізичного стану, духовного зростання, соціальної інтеграції, інтелектуального розвитку та реалізації творчого потенціалу людини.

За своєю структурою цей напрям охоплює різноманітні види реабілітації та соціальних послуг, зокрема медичні, психологічні, психолого-педагогічні, професійні, фізкультурно-спортивні, фізичні, соціальні та побутові заходи, що забезпечують комплексний підхід до відновлення та соціалізації [1].

Доцільно підкреслити, що підприємства готельного господарства та заклади ресторанного бізнесу дедалі активніше формують комфортну інфраструктуру з урахуванням інклюзивних потреб різних категорій гостей. У багатьох ук-

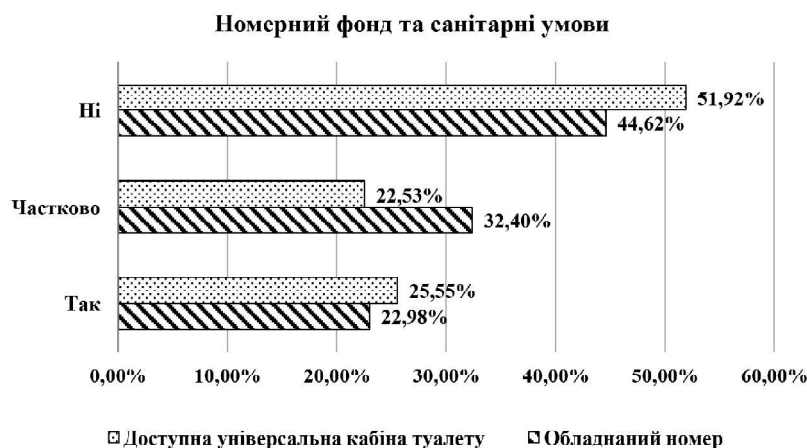

Рис. 1. Результати опитування щодо стану фізичної доступності засобів розміщення

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [13].

раїнських містах впроваджуються елементи безбар'єрного середовища: облаштовуються пандуси й підйомники, з'являються понижені бордюри, тактильна плитка для осіб із порушеннями зору, встановлюються світлофори зі звуковим супроводом. Такі зміни сприяють підвищенню рівня доступності міського простору та формуванню позитивного іміджу України як соціально відповідальної та орієнтованої на принципи інклюзії туристичної держави.

Значна увага приділяється також розвитку інформаційної доступності. Зокрема, функціонують спеціалізовані інтерактивні ресурси — карти доступності, що дозволяють особам з інвалідністю оперативно знаходити об'єкти безбар'єрного середовища. На відповідних платформах відображаються заклади та інфраструктурні об'єкти міст і регіонів із зазначенням рівня їхньої доступності, що полегшує планування подорожей та користування туристичними послугами [1].

Державне агентство розвитку туризму у співпраці з обласними військово-цивільними адміністраціями провели опитування щодо ста-

ну фізичної доступності засобів розміщення у регіонах України.

В опитуванні взяли участь 6394 суб'єктів туристичної діяльності: 3537 готелів, 2116 баз відпочинку, 261 курортний заклад та 445 motelів і кемпінгів.

Рівень інклюзивності засобів розміщення визначався за допомогою чек-листа, в якому були зазначені 17 ознак доступності, прописані в "Методичних рекомендаціях з питань формування безбар'єрності в туризмі". Рекомендації погоджені Міністерством розвитку громад територій та інфраструктури України та оприлюднені на сайті ДАРТ [13].

Проблема засобів розміщення в тому, що понад 50% не мають універсального санвузла. Згідно з результатами опитування в Україні лише 19% закладів розміщення мають на вході сходи, облаштовані пандусом. 28% оснащені ліфтами, однак лише 2% з них мають сигнали звукового супроводу та дублювання позначень поверхів шрифтом Брайля.

Тільки в 23% закладах розміщення, які взяли участь в опитуванні, є номери, облаштовані для осіб з інвалідністю, і в 26% наявні облаштовані універсальні вбиральні. 16% закладів зазначили, що мають доступні шляхи евакуації для осіб з інвалідністю. 24% вказали, що використовують міжнародні символи доступності. Найвищі показники у процентному співвідношенні щодо ознак доступності мають лише три параметри: безпроблемний вхід на територію — 43%, відокремлені місця для паркування транспортних засобів осіб з інвалідністю — майже 56%, та обізнаний персонал з правилами та етикетом приймання осіб з МГН (маломобільних груп населення) — 66%.

Таблиця 2. Показники доступності території, будівлі та додаткових елементів інклюзивності

Група показників	Показник	Так, %	Частково, %	Ні, %
Доступ до території та будівлі	Безбар'єрний вхід	42,83	29,39	27,78
	Пандус на вході	18,73	21,20	60,07
	Контрастне маркування	23,50	15,08	60,92
	Безпечні сходи	29,55	31,44	39,01
	Підйомні механізми	3,91	4,85	91,24
Ліфти	Ліфт з дублюванням шрифтом Брайля	1,90	3,86	94,25
	Ліфт функціонує	27,66	1,60	70,74
Додаткові елементи доступності	Паркомісця для осіб з інвалідністю	55,59	12,40	32,01
	Міжнародні символи доступності	23,99	37,36	38,66
	Таблички шрифтом Брайля	21,25	29,88	48,87
	Доступні шляхи евакуації	16,34	28,25	55,41
	Система безпеки доступна	21,80	21,07	57,13
	Адаптований сайт	23,84	23,74	52,43
	Обізнаний персонал	66,44	8,98	24,57

Джерело: сформовано на основі [13].

Отримані результати дозволяють констатувати, що рівень доступності засобів розміщення в Україні є фрагментарним і несистемним. У більшості випадків забезпечуються окремі елементи інклюзивності, проте відсутній комплексний підхід до створення повністю безбар'єрного середовища.

Основними проблемами є:

- невідповідність нормативним вимогам;
- низький рівень технічного оснащення;
- відсутність комплексної модернізації будівель;
- слабкий контроль за впровадженням стандартів доступності.

Перспективи розвитку інклюзивного обслуговування в засобах розміщення України пов'язані з поглибленням державної політики безбар'єрності, імплементацією європейських стандартів доступності та зростанням соціальної відповідальності бізнесу. У сучасних умовах, з огляду на воєнні виклики та збільшення кількості осіб із тимчасовими чи постійними порушеннями здоров'я, питання створення універсально доступного середовища набуває стратегічного значення [8].

Серед ключових перспектив можна виокремити:

- удосконалення нормативно-правової бази та посилення контролю за дотриманням державних будівельних норм щодо безбар'єрності;
- модернізацію матеріально-технічної бази готелів, впровадження принципів універсального дизайну під час реконструкції та нового будівництва;
- розвиток цифрової доступності, зокрема адаптацію вебсайтів готелів, систем онлайн-бронювання та інформаційних ресурсів;
- підготовку персоналу до роботи з гостями з різними формами обмежень фізичних можливостей;
- залучення міжнародного досвіду та інвестицій, участь у грантових програмах із розвитку інклюзивної інфраструктури.

У довгостроковій перспективі розвиток інклюзивних засобів розміщення сприятиме не лише підвищенню конкурентоспроможності туристичної галузі України, а й інтеграції принципів соціальної рівності в систему господарювання. Це дозволить розширити цільову аудиторію туристичних послуг, підвищити рівень якості сервісу та забезпечити реалізацію прав людини на доступний відпочинок і подорожі.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Безбар'єрність у готельній сфері є важливою умовою забезпечення доступності та

комfortу подорожей для всіх категорій населення. Упродовж останніх десятиліть посилюється суспільне розуміння необхідності гарантування рівних прав і створення недискримінаційних умов життєдіяльності для осіб з інвалідністю. До цієї категорії належать люди з порушеннями фізичних функцій організму, зокрема опорно-рухового апарату, слуху чи зору, а також із психічними розладами, що можуть бути зумовлені як вродженими захворюваннями, так і наслідками травматичних подій.

Кожна держава реалізує соціально-економічну політику щодо підтримки осіб з інвалідністю з урахуванням власного рівня розвитку, ресурсних можливостей і стратегічних пріоритетів. Водночас принципи інклюзії та формування безбар'єрного середовища потребують уніфікованого та нормативно врегульованого підходу. В Україні ця тенденція відображається у впровадженні державних будівельних норм і стандартів, що передбачають обов'язкове врахування інклюзивних вимог під час проектування та облаштування об'єктів інфраструктури.

Література:

1. Моца А. А., Корінець Р. Я., Горюнова К. А. Перспективи розвитку туризму для людей з інвалідністю після закінчення російсько-української війни. Академічні візії. 2024. № 33. С. 1—8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13268295>
2. Тищенко С. В., Чернишова Т. М., Осипчук А. С. Туризм як засіб психологічної та соціальної підтримки груп ризику та людей з особливими потребами. Економіка та управління національним господарством. 2021. № 51. С. 73—81. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure51-11>
3. Сазонець О. М., Гессен А. Є. Стандарти формування безбар'єрного простору в готелях України на основі інклюзивних підходів. Агросвіт. 2025. № 7. С. 27—32. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.7.27>
4. Влащенко Н. М. Проблеми та перспективи розвитку інфраструктури для потреб інклюзивного туризму. Бізнес Інформ. 2018. № 9. С. 122—126. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0000934384> (дата звернення: 23.02.2026).
5. Інвалідність та суспільство: навч.-метод. посіб. / за заг. ред. А. Ю. Байди, О. В. Красюкової-Еннс. Київ, 2012. 216 с.
6. Інклюзивний туризм як вид сучасного спеціалізованого туризму. URL: https://ecoacademy.org.ua/sites/default/files/theme_files/prezentaciya_1_inklyuzyvnyy_turyzm_v_ukrayini_.pdf (дата звернення: 23.02.2026).

7. Хрущ Ю. М., Іванова В. М., Медведський Р. С. Туризм для інвалідів: сучасні підходи до визначення поняття. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. № 6. С. 206—211.

8. Барна М. Ю., Тучковська І. І. Безбар'єрне середовище для осіб з інвалідністю в туризмі. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2020. № 61. DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-61-01>

9. Марусей Т. В. Безбар'єрність в туризмі та гостинності в умовах сьогодення: регіональний аспект. Агросвіт. 2025. № 8. С. 147—153. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.8.147>

10. Darcy S., Dickson T. A whole-of-life approach to tourism: The case for accessible tourism experiences. Journal of Hospitality and Tourism Management. 2009. Vol. 16, Issue 1. P. 32—44.

11. Топалова О. І. Суспільно-географічні передумови та перспективи розвитку адаптивного туризму в Україні: автореф. дис. ... канд. геогр. наук: 11.00.02 — економічна та соціальна географія. Київ, 2016. 175 с.

12. Барський Ю., Бакота Д., Єрко І. Доступний (інклюзивний) туризм: основні поняття. URL: <https://konfgeolutsk.wordpress.com/2021/04/07/доступний-інклюзивний-туризм-основн/> (дата звернення: 25.02.2026).

13. Опитування ДАРТ: тільки 23% засобів розміщення в Україні мають номери, обладнані для осіб з інвалідністю. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/opituvannya-dart-tilki-23-zasobiv-rozmishchennya-v-ukrayini-mayut-nomeri-obladnani-dlya-osib-z-invalidnistyu> (дата звернення: 25.02.2026).

References:

1. Motsa, A. A., Korinets, R. Ya. and Horiunova, K. A. (2024), "Prospects for the development of tourism for people with disabilities after the end of the Russian-Ukrainian war", Akademichni vizii, vol. (33), pp. 1—8. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13268295>

2. Tyshchenko, S. V., Chernyshova, T. M. and Osipchuk, A. S. (2021), "Tourism as a means of psychological and social support for at-risk groups and people with special needs", Ekonomika ta upravlinnia natsionalnym hospodarstvom, vol. (51), pp. 73—81. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct51-11>

3. Sazonets, O. M. and Hessen, A. Ye. (2025), "Standards for creating barrier-free spaces in hotels in Ukraine based on inclusive approaches", Ahrosvit, vol. (7), pp. 27—32. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.7.27>

4. Vlashchenko, N. M. (2018), "Problems and prospects for infrastructure development for the needs of inclusive tourism", Biznes Inform, vol. (9), pp. 122—126, available at: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000934384> (Accessed 23 February 2026).

5. Baida, L. Yu. and Krasiukova-Enns, O. V. (2012), Invalidnist ta suspilstvo [Disability and society], Kyiv, Ukraine.

6. ecoacademy.org.ua (2025), "Inclusive tourism as a type of modern specialized tourism", available at: https://ecoacademy.org.ua/sites/default/files/theme_files/prezentaciya_1_inklyuzyvnyy_turyzm_v_ukrayini_.pdf (Accessed 23 February 2026).

7. Khrushch, Yu. M., Ivanova, V. M. and Medvedskyi, R. S. (2017), "Tourism for the disabled: modern approaches to defining the concept", Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu, vol. (6), pp. 206—211.

8. Barna, M. Yu. and Tuchkovska, I. I. (2020), "Barrier-free environment for people with disabilities in tourism", Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky, vol. (61). DOI: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2020-61-01>

9. Marusei, T. V. (2025), "Accessibility in tourism and hospitality in today's conditions: a regional aspect", Ahrosvit, vol. (8), pp. 147—153. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.-2025.8.147>

10. Darcy, S. and Dickson, T. (2009), "A whole-of-life approach to tourism: The case for accessible tourism experiences", Journal of Hospitality and Tourism Management, vol. 16 (1), pp. 32—44.

11. Topalova, O. I. (2016), "Socio-geographical preconditions and prospects for the development of adaptive tourism in Ukraine", Ph.D. Thesis, Geographical Sciences, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

12. Barskyi, Yu., Bakota, D. and Yerko, I. (2021), "Accessible (inclusive) tourism: basic concepts", available at: <https://konfgeolutsk.wordpress.com/2021/04/07/доступний-інклюзивний-туризм-основн/> (Accessed 25 February 2026).

13. DART (2025), "DART survey: only 23% of accommodation facilities in Ukraine have rooms equipped for people with disabilities", available at: <https://www.tourism.gov.ua/blog/opituvannya-dart-tilki-23-zasobiv-rozmishchennya-v-ukrayini-mayut-nomeri-obladnani-dlya-osib-z-invalidnistyu> (Accessed 25 February 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 02.03.26

Процецензовано / Revised: 09.03.26

Схвалено до друку / Accepted: 17.03.26